

УДК 37:811.161.2

Ірина Денисюк

вчитель української мови та літератури Харківської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 137

Христина Ковтун

вчитель української мови та літератури Харківської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 137

E-mail: kovtynkristina@ukr.net

**ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА У СИСТЕМІ СУБ'ЄКТ-
СУБ'ЄКТНИХ ВІДНОСИН**

***Анотація:** Розглянуто проблему пошуку шляхів покращення комунікативно-діяльнiсної компетентності вчителя-словесника у системі суб'єкт-суб'єктних відносин. Доведено необхідність застосування партнерської взаємодії для підвищення рівня реалізації досліджуваної компетентності. Описано ролі вчителя, за допомогою яких відбувається покращення усіх видів взаємин у процесі навчання та підвищення рівня комунікативно-діяльнiсної компетентності, а також зроблено огляд засобів, методів та прийомів, які сприяють її вдосконаленню.*

***Ключові слова:** комунікативно-діяльнiсна компетентність, інтерактивна взаємодія, комунікативний підхід, лінгводидактичні знання, суб'єкт-суб'єктні відносини, діалогізм.*

Irina Denisyuk

teacher of the Ukrainian language and literature of Kharkiv secondary
school № 137

Christina Kovtun

teacher of the Ukrainian language and literature of Kharkiv secondary
school № 137

E-mail: kovtynkristina@ukr.net

**WAYS TO IMPROVE THE COMMUNICATIVE-AND-ACTIVITY OF THE
TEACHER-SWORDER IN THE SYSTEM OF SUBJECT-SUBJECT RELATIONS**

***Abstract:** The problem of finding ways to improve the communicative and activity competence of a teacher-teacher in the system of subject-subject relations is examined. The necessity of using partner interaction to increase the level of realization of the competence being studied is proved. The role of the teacher is described with the help of which all types of relations in the learning process are improved and the level of communication and activity*

© Ірина Денисюк, Христина Ковтун, 2017

competence is improved, and an overview of the means, methods and techniques that contribute to its improvement is given.

Key words: *communicative and activity competence, interactive interaction, communicative approach, linguodidactic knowledge, subject-subject relations, dialogism.*

Ирина Денисюк, Христина Ковтун

**ПУТИ УЛУЧШЕНИЯ КОММУНИКАТИВНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА В СИСТЕМЕ СУБЪЕКТ -
СУБЪЕКТНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Аннотация: *Рассмотрена проблема поиска путей улучшения коммуникативно-деятельностной компетентности учителя-словесника в системе субъект-субъектных отношений. Доказана необходимость применения партнерского взаимодействия для повышения уровня реализации исследуемой компетентности. Описаны роли учителя, с помощью которых происходит улучшение всех видов отношений в процессе обучения и повышении уровня коммуникативно-деятельностной компетентности, а также сделан обзор средств, методов и приемов, которые способствуют ее совершенствованию.*

Ключевые слова: *коммуникативно-деятельностная компетентность, интерактивное взаимодействие, коммуникативный подход, лингводидактические знания, субъект-субъектные отношения, диалогизм.*

Irina Denisyuk, Christina Kovtun

An extended abstract of a paper on the subject of:

“Ways to improve the communicative-and-activity of the teacher-sworder in the system of subject-subject relations”

The reform of the general education school in a person-oriented, developing is conditioned by the needs of a civilized democratic society in Ukraine. In the context of these social needs, the main purpose of school education is determined by the leading function of the native language: the cultivation of a nationally conscious, spiritually rich, creative person who possesses the skills of communicatively expedient to use language means in various spheres and types of speech activity. It is impossible to form such a person without mastering the language as a means of communication, knowledge, self-affirmation in life, creative self-expression. The question of the formation of communicative-activity competence is very relevant, because speech activity - one of the main factors of development of subject-subjective relations and the formation of personality.

Communicative-activity competence is the ability to achieve a communicative goal in communication through the complex application and targeting of the partner-interlocutor of linguistic and non-language means, the establishment and support of personal contacts, effective interaction, speech activity.

An analysis of recent researches and publications, which initiated the solution of this problem and on which the author relies. The problem of the development of the communicative-activity competence of the teacher-translator in the system of subject-subject relations attracted the attention of researchers for several decades, in particular the question of the professional competence of the teacher and its components is devoted to the research of such scholars as E. Bachinskaya, V. Brazhe, S. Goncharenko, D. Elkonin and others like that. The

works of V. Anishchenko, I. Bekh, S. Goncharenko, I. Zyazyun, and A. Romanovsky became significant contribution to the professional training of the pedagogical staff of the new formation on the basis of the competence-oriented approach. Modern approaches to the problem of determining the professional competence of the teacher, the disclosure of the essence of its components are taken care of M. Yermolenko, I. Isaev, T. Leontiev, V. Meererikov and others. Effective formation of professional competence of educators today is especially relevant to society and successful development of the country. Methodologists N. Babich, I. Bilodid, L. Bulakhovsky, S. Yermolenko, M. Zhovtotbryukh, A. Koval, L. Matsko, V. Melnichayko, M., in Ukrainian linguodidactics addressed the problems of the culture of communication, devoted their scientific works to linguists. Pentilyuk, V. Rusanivsky, E. Chuck and others.

Selection of previously unsettled parts of the general problem, which is devoted to this article. The analysis of scientific works conducted by the authors of the study showed that scientists devote their work to a detailed analysis of the professional competence of a teacher, teacher, leader, student, etc. Speech, activity, communicative competence are introduced into the professional and analyzed only as its components. Scientists carry out detailed development of methods, forms and means of improvement, formation, increase of efficiency of the indicated competencies both in the professional, and separately. However, scientific developments devoted to the study of ways to improve the communicative and practical competence directly from a specialist, in particular a teacher-translator, are almost absent, and the question remains little investigated.

Formulating the goals of the article (statement of the task). The purpose of this scientific work involves finding out the content of communicative-activity competence and determining the ways to improve it, raising the level among teachers-speakers in the system of subject-subject relations.

In our opinion, the communicative-activity competence of the teacher-translator is the professional knowledge of the native language, its fluency, the sense of language, constant self-improvement in this area, the mastery of the teacher with all kinds of competences and the formation of speech competence in students. To do this, you must find adequate methods and techniques for the development of speech and teaching children in their mother tongue.

The linguistic interaction of the teacher and the students has the status of a communicative factor in the speech development of students. Therefore, the teacher should have the answers to the professional skills and skills of speech communication in the system of subject-subject relations. For the effectiveness of the functioning of the subject-subject relations is the approximation of the educational process to the spontaneous practice of speech communication, teaching students specific speech ways to achieve communicative goals in life situations. In this connection, the organization of active linguistic practice in all spheres of pupils' activity is of special importance.

Common forms of interaction in the educational process of the school, namely: mutual tests, competitions, contests, discussions, do not always provide the necessary cohesion between pupils and teachers and only partially meet the requirements of a personally oriented approach to learning. As a result, a wide range of possibilities of interactive interaction is narrowed, when communication is mediated and is the subject of joint activity of the teacher and students. The teacher focuses on interaction with an individual student, rather than a student group, which blocks its use of developmental possibilities.

The qualities of the teacher, which ensure the effective organization of pedagogical communication and pedagogical interaction, serve as the foundation for the development of a specific qualities of a teacher, preparedness for interactive interaction with students, during which pedagogical communication and joint activity form a peculiar system. We believe that

the teacher's motivation to interact with students plays a leading role in defining its focus on affiliate, subject-subjective interaction. It is represented as a joint activity of a teacher with students, students with each other, the content of which is educational and cognitive activity, and the goal - the formation of the personality of students.

The interactivity of the educational process is the embodiment of a personally oriented model, when the teacher strives to provide the child with a definite subjective role "on equal terms", refusing to manipulate. Thus, interactive interaction is, first of all, the dialogue training, in which the interaction of subjects of the educational process is carried out.

For effective interactive interaction, the student team should be considered as a holistic organism. The integration (integration) of students into a solid whole involves the teacher solving such tasks as creating a special microclimate in the group, ensuring its cohesion, coherence of its actions, overcoming unfavorable socio-psychological phenomena that destroy interaction (hostility, conflict, controversy, etc.). Also important is the teacher's ability to provide a benevolent interaction in situations of differences in views, during discussions.

Conclusions from this study and prospects for further exploration in this direction. Emphasizing the importance of increasing the efficiency of communicative-activity competence, the study considered it as part of a professional. This approach allowed us to focus on a detailed analysis of the core element of this competence - interactive interaction. Most of the components of communicative-activity competence is associated with this scientific concept. Interactive interaction affects the educational process, and with proper mastery of it and the personality of each participant in this process. The most promising ways of improving communicative-activity competence are the possession of the necessary special skills in the organization of communication with individual students and with student groups; the establishment of cooperation not only with students, ensuring progressive development processes in the interaction of the students themselves; Rallying entities to accomplish common tasks and ensure their successful completion; realization of substantive activity with the help of the individual creative potential of the teacher; independent statement and solution of significant problems. This will contribute to increasing the productivity of all subjects of the educational process of the school.

These aspects do not solve all the issues outlined in the study. Therefore, promising areas of work we consider the selection of methods, forms and methods of raising the level of communicative-activity competence, improving it from teachers-class leaders, the leadership of the school, etc.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реформування загальноосвітньої школи в особистісно-орієнтовану, розвивальну зумовлене потребами цивілізованого демократичного суспільства в Україні. У контексті цих суспільних потреб особливо значимою є основна мета шкільної освіти, яка визначається провідною функцією рідної мови: плекання національно свідомої, духовно багатой, творчої особистості, яка володіє вміннями комунікативно доцільно вживати мовні засоби у різних сферах і видах мовленнєвої діяльності. Сформувати таку людину неможливо без оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання, самоствердження в житті, творчого самовираження. Питання формування комунікативно-діяльнісної компетентності є досить актуальним, адже мовленнєва діяльність – один з основних чинників розвитку суб'єкт-суб'єктних відносин та становлення особистості.

Комунікативно-діяльнісна компетентність – це вміння досягати комунікативної мети у спілкуванні завдяки комплексному застосуванню і адресуванню партнеру-співрозмовнику мовних і немовних засобів, встановленню і підтримці особистісних ко-

нтактів, ефективній взаємодії, мовленнєвій діяльності; це інтегрована характеристика, яка втілює наслідок формування всіх видів комунікативної компетентності й забезпечує оптимальний рівень здійснення комунікативно-мовленнєвої діяльності [2, с. 183].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблема розвитку комунікативно-діяльнєсної компетентності вчителя-словесника у системі суб'єкт-суб'єктних відносин привертала увагу дослідників протягом кількох десятиліть, зокрема питанню професійної компетентності педагога та її складових присвячені дослідження таких науковців: Є. Бачинської, В. Браже, С. Гончаренка, Д. Ельконіна тощо. Значним внеском у професійну підготовку педагогічних кадрів нової формації на засадах компетентнісно-орієнтованого підходу стали праці В. Анищенко, І. Беха, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Романовського. Сучасними підходами до проблеми визначення професійної компетентності педагога, розкриття сутності складових її компонентів опікуються М. Єрмоленко, І. Ісаєв, Т. Леонтєва, В. Міжеріков та інші. Ефективне формування професійної компетентності педагогів є на сьогодні особливо актуальним для суспільства та успішного розвитку країни. В українській лінгводидактиці проблемам культури спілкування, присвятили свої наукові праці вчені-мовознавці, методисти Н. Бабиц, І. Білодід, Л. Булаховський, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, А. Коваль, Л. Мацько, В. Мельничайко, М. Пентиліук, В. Русанівський, Є. Чак та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Аналіз наукових праць, проведений авторами дослідження, показав, що науковці присвячують свої роботи детальному аналізу професійної компетентності педагога, вчителя, керівника, учня тощо. Мовленнєва, діяльнєсна, комунікативна компетентності вводяться до складу професійної і аналізуються лише як її складові. Науковцями здійснюється докладна розробка методів, форм та засобів покращення, формування, підвищення ефективності зазначених компетентностей як у складі професійної, так і окремо. Проте наукові розробки, присвячені дослідженню шляхів вдосконалення безпосередньо комунікативно-діяльнєсної компетентності у фахівця, зокрема вчителя-словесника, майже відсутні, а саме питання залишається малодослідженим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної наукової роботи передбачає з'ясування змісту комунікативно-діяльнєсної компетентності та визначення шляхів її вдосконалення, підвищення рівня серед вчителів-словесників у системі суб'єкт-суб'єктних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для того, щоб з'ясувати змістовне наповнення досліджуваної компетентності, необхідно зробити аналіз структурних компонентів. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив нам виокремити лексичну, фонетичну, граматичну, діалогологічну та комунікативну компетенції (компоненти). Лексична компетенція ґрунтується на словниковій роботі з дітьми, фонетична – формується у процесі роботи з виховання звукової культури мовлення, граматична – охоплює формування граматичної правильності мовлення у практичній діяльності, діалогологічна в основі своїй передбачає розвиток діалогічного і монологічного мовлення, комунікативна – спрямована на розвиток мовленнєвого спілкування, мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування. На нашу думку, комунікативно-діяльнєсна компетентність вчителя-словесника – це професійні знання рідної мови, вільне володіння нею, чуття мови, постійне самовдосконалення в цій галузі, оволодіння педагогом усіма видами компетенцій та формування мовленнєвої компетенції в учнів. Для цього слід дібрати адекватні методи та прийоми розвитку мовлення та навчання дітей рідній мові. Воно має будуватися на усвідом-

ленні суб'єктами навчання мови як особливої дійсності, збагаченні їхнього словника словами, які визначають абстрактні поняття, властивості, якості, ознаки й взаємозв'язки між предметами, реченнями різної конструкції (Г. Ляміна, В. Ядешко), формуванні в них аналітико-критичного ставлення до мовлення. Важливим засобом навчання дітей рідній мові є мовлення педагога. Професійна комунікація вчителя повинна відповідати вимогам культури мовлення. Це важливий показник рівня його інтелігентності та освіченості. Таким чином, враховуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що формування комунікативно-діяльнісної компетентності майбутнього вчителя залежить від організації навчально-виховного процесу.

Мовленнєва взаємодія вчителя з учнями має статус комунікативного чинника мовленнєвого розвитку учнів. Тому педагогові слід володіти відповідними професійними вміннями і навичками мовленнєвого спілкування у системі суб'єкт-суб'єктних відносин. Для ефективності функціонування суб'єкт-суб'єктних відносин є наближення навчального процесу до спонтанної практики мовленнєвого спілкування, навчання учнів конкретних мовленнєвих способів досягнення комунікативних цілей у життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим особливого значення набуває організація активної мовленнєвої практики в усіх сферах життєдіяльності учнів [4, с. 6].

Вимоги до професійної діяльності та особистості вчителя зумовлені соціальними пріоритетами та ідеалами, що зазнають трансформацій разом з розвитком суспільства.

Сучасний розвиток науки і техніки, інноваційні процеси, що стосуються всіх сфер життєдіяльності та соціальна практика вимагають від вчителя широкої обізнаності, знань, власної ініціативи, активності, здатності до прийняття повсякденних творчих рішень, та виявлення шляхів ефективного вирішення задач на основі власного творчого підходу. Реалізувати себе в сучасному світі спроможен той вчитель, який не тільки добре знає теоретичні основи наук, але й здатен бути успішним в умовах жорсткої конкуренції. Бути успішним професіоналом сьогодні – значить бути стратегом власної діяльності, вміти орієнтуватися в усіх сферах життєдіяльності, використовувати увесь свій потенціал.

Для реалізації професійних завдань вчителеві потрібні спеціальні знання і вміння щодо стратегії й тактики спілкування з учнями, використання відповідних віку форм спілкування та діалогу як виду комунікативної діяльності. Інтеграція психолого-педагогічних та лінгводидактичних знань щодо розвитку мовленнєвого спілкування, організації професійної мовленнєвої взаємодії, комунікативного тренінгу визначає підготовку до педагогічної взаємодії, спрямованої на комунікативний розвиток учнів, що є складовою професійної компетентності.

Ефективність сучасної освіти безпосередньо залежить від утілення в ній демократичних засад, цінностей партнерства та співпраці між педагогом і учнями. Великого значення при цьому набуває науково-інформаційний чинник – наявність у педагога знань, необхідних для управління процесом формування та цілеспрямованого регулювання своїх стосунків з учнями [3, с. 3]. Середовище, сповнене повагою, довірою та любов'ю, позитивно впливає на весь психічний розвиток особистості, особливо на формування її моральності, стимулює активність, творчий саморозвиток, налаштовує на позитивне розв'язання життєвих проблем. Все це зумовлює значний інтерес до проблеми спілкування, міжособистісних стосунків та взаємодії. Проблема ефективної взаємодії вчителя та учня потребує пошуку нових психолого-педагогічних закономірностей та технологій навчання. Учитель є для учнів джерелом корисної інформації, зразком, прикладом, який протягом своєї діяльності наочно демонструє засвоєння моделей поведінки, є уособленням норм та цінностей суспільства, і в цьому сенсі тією чи іншою мірою визначає розвиток особистості учня. В основу більшості інноваційних педагогічних те-

хнологій покладено підвищення якості взаємодії вчителя з учнями у напрямку її більшої паритетності й духовності, дієвості й активності. Посеред інших видів виділяємо інтерактивну взаємодію в освітньому процесі, метою якої є об'єднання вчителя і учнів навколо виконання спільної діяльності, яка відзначається високим рівнем взаємопов'язаності її суб'єктів, інтенсивним обміном діями, мотивами, знаннями між ними. Аналіз педагогічної практики свідчить, що забезпечення інтерактивної взаємодії між самими учнями в освітньому процесі наштовхується на низку труднощів: відзначається фрагментарністю і не охоплює весь навчально-виховний процес. Фахівці включають у роботу з учнями лише окремі епізоди з насиченою інтерактивною діяльністю.

Поширені форми взаємодії в освітньому процесі школи, а саме: взаємоперевірки, змагання, конкурси, дискусії, - не завжди забезпечують потрібну згуртованість між учнями та вчителями і лише частково відповідають вимогам особистісно зорієнтованого підходу до навчання. Як наслідок, звужується широкий спектр можливостей інтерактивної взаємодії, коли спілкування опосередковане і є предметом спільної діяльності вчителя і учнів. Педагог зосереджує увагу на взаємодії з окремим учнем, а не учнівським колективом, що блокує її використання розвивальних можливостей.

Особа вчителя, його здатність бути організатором і учасником інтерактивної взаємодії із суб'єктами навчання виступає головною запорукою повного розкриття можливостей відповідних форм роботи.

У реальній же практиці навчально-виховного процесу вчитель знаходиться у складній системі взаємодій, зумовлених переплетіннями спілкування за лініями «вчитель-учень», «вчитель-учні», «учень-учні», «учні-учні». Зрештою успіх педагогічної діяльності не може будуватися лише на психологічно обґрунтованому спілкуванні вчителя з окремими учнями, а породжується гармонізацією всіх зазначених ліній педагогічної взаємодії. Вміння налагодити спілкування з окремими учнями не забезпечують ефективного спілкування з класом як з єдиним цілісним організмом. Найбільшою мірою цьому сприяє інтерактивна взаємодія, що суттєво змінює життя всього класу, а тому потребує підготовки, як самого вчителя, так і учнів. Така взаємодія є однією з провідних складових комунікативно-діяльничої компетентності, рівень розвитку якої значно впливає як на досліджуване поняття, так і на професійний рівень вчителя в цілому.

Підводячи підсумок, виокремимо, на нашу думку, найбільш ефективні напрямки, що забезпечать підвищення рівня досліджуваної компетентності.

Шляхами покращення комунікативно-діяльничої компетентності вчителя вважаємо:

- володіння необхідними спеціальними вміннями щодо організації спілкування з окремими учнями і з учнівськими групами;
- налагодження співпраці не просто з учнями, забезпечення прогресивних розвивальних процесів у взаємодії самих учнів між собою;
- згуртування суб'єктів на виконання спільних завдань та забезпечення успішного їх завершення;
- здійснення предметної діяльності за допомогою індивідуального творчого потенціалу вчителя;
- самостійна постановка і вирішення значущих проблем.

Такі шляхи дають змогу моделювати за допомогою творчих завдань будь-яку діяльність, що ставить перед суб'єктом питання розуміння нової для нього інформації, що обумовлює підвищення навчальної успішності учнів [2, с. 5].

Впливи педагога будуть ефективними тоді, коли їх спрямувати унікальним чином на певного учня, його індивідуальність: кожний вихованець повинен відчути звертання саме до нього, а не до всіх разом.

Інтерактивність педагогічного процесу передбачає, що у навчанні повинні використовуватись процедури, які забезпечують формування пізнавальних ідей учнів на основі управління взаємодіями та взаєминами у системах учень-учень, учень-учні. Вона помітно оптимізує педагогічне спілкування, підвищує його ефективність. У ньому виникає духовний зв'язок вихователя з вихованцем, який передбачає здатність учителя до повного та об'єктивного прийняття кожного окремого школяра.

Головні якості особистості, які забезпечують безумовне й безцінне прийняття партнера зі спілкування становлять блок своєрідного педагогічного проникнення щодо індивідуального внутрішнього світу учня.

Одним з провідних механізмів педагогічного проникнення та діалогізму є розвинуті у вчителя здатність до емпатії щодо вихованців та професійна рефлексія. За умов наявності цих явищ він уміє поставити себе на місце учнів, діє без поспіху щодо висловлення оцінок, без прагнення до проголошення безапеляційних «педагогічних» вердиктів, розпізнає інтереси й пробуджує мотивацію учнів, активно і творчо підходить до виконання будь-яких видів діяльності. Професійна рефлексія – це здатність бачити й розшифровувати педагогічні проблеми, а також вирішувати їх, спираючись на підтримку вихованців. Розуміти своїх вихованців педагог зможе значно краще, якщо буде прагнути зрозуміти самого себе, якщо зможе забезпечити цілісність своєї особистості шляхом внутрішньої роботи над собою, спрямованої на гармонізацію свого духовного світу.

Розвинуте почуття співпереживання, вміння проникнути, зрозуміти психологічний стан учня, його мотивацію дозволяє педагогові надавати школярам емоційну й психологічну підтримку, допомагати у вирішенні їх особистісних проблем, піклуватися про них. Успішна взаємодія із учнями передбачає здатність педагога розуміти особливості «Я-образу» кожного з них, розуміти причини застосування прийомів його «захисту». Довіра до педагога з боку учнів виникає за умови його щирості, відкритості у спілкуванні з ними, вміння виявити своє позитивне ставлення до них.

Якості вчителя, які забезпечують ефективну організацію педагогічного спілкування і педагогічної взаємодії виступають фундаментом для розвитку у педагога специфічних властивостей, підготовленості до інтерактивної взаємодії з учнями, у ході якої педагогічне спілкування та спільна діяльність утворюють своєрідну систему. Педагогічне спілкування виступає провідним засобом в інтерактивній взаємодії вчителя з учнями, особливо коли вчитель організовує таку взаємодію серед учнів, застосовуючи його у інших видах та формах педагогічного спілкування та діяльності.

Ми вважаємо, що мотивація вчителя до інтерактивної взаємодії з учнями виконує провідну роль, визначаючи його орієнтованість на партнерську, суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Вона представляється як спільна діяльність вчителя з учнями, учнів між собою, змістом якої є навчально-пізнавальна діяльність, а метою – формування особистості учнів.

Одним із провідних чинників у налагодженні інтерактивної взаємодії вчителя з учнями є вибір ним співпраці як моделі та відмова від примушення. Інтерактивність навчально-виховного процесу є втіленням особистісно зорієнтованої моделі, коли вчитель прагне забезпечити дитині виразно суб'єктну роль «на рівних», відмовляючись від маніпулювання. Отже, інтерактивна взаємодія – це, насамперед, діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія суб'єктів навчального процесу.

Важливо звернути увагу на те, що вміння налагодити спілкування з окремими учнями не можуть цілком забезпечити ефективного спілкування з класом як єдиним цілісним організмом. Вчитель повинен вміти налагодити співпрацю не просто з учнями, а забезпечити прогресивні розвивальні процеси під час взаємодії самих учнів, вміти згуртувати їх на виконання спільних завдань та забезпечити їх успіх при цьому.

У навчанні повинні використовуватись процедури, що забезпечують формування пізнавальних дій учнів на основі управління взаємодіями та взаєминами у системі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. При цьому відбувається розширення функцій викладача, характерне для інтерактивного навчання, а саме: джерело інформації, роль лідера колективу, його член, носій авторитету та етично-професійних зразків, організатор психологічного клімату, керівник міжособистісних взаємин тощо.

Для ефективної інтерактивної взаємодії слід розглядати учнівський колектив як цілісний організм. Об'єднання (інтеграція) учнів у міцне ціле передбачає вирішення педагогом таких задач, як створення особливого мікроклімату в групі, забезпечення її згуртованості, взаємоузгодженості її дій, подолання несприятливих соціально-психологічних явищ, які руйнують взаємодію (ворожість, конфліктність, суперечки тощо). Важливим також є вміння вчителя забезпечити доброзичливу взаємодію в ситуаціях розбіжностей у поглядах, під час дискусій.

Вчитель повинен знайти спосіб заохотити дітей до спільної роботи, що насичена навчально-виховним змістом, поставити відповідне завдання, виконання якого вимагало б узгоджених дій всіх співучасників.

Роль учасника інтерактивної взаємодії відпрацьовується вчителем у процесі взаємин та взаємодії зі своїми колегами, які виступають своєрідним зразком для учнів та впливають на загальнопсихологічний клімат під час виконання завдань навчання і виховання.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Наголошуючи на важливості підвищення ефективності комунікативно-діяльній компетентності, у дослідженні було розглянуто її як частину професійної. Такий підхід дозволив зосередитись на детальному аналізі основного елементу цієї компетентності – інтерактивній взаємодії. Більшість складових комунікативно-діяльній компетентності пов'язано з цим науковим поняттям. Інтерактивна взаємодія впливає на навчально-виховний процес, а при правильному оволодінні нею і на особистість кожного учасника цього процесу. Найбільш перспективними шляхами покращення комунікативно-діяльній компетентності є володіння необхідними спеціальними вміннями щодо організації спілкування з окремими учнями і з учнівськими групами; налагодження співпраці не просто з учнями, забезпечення прогресивних розвивальних процесів у взаємодії самих учнів між собою; згуртування суб'єктів на виконання спільних завдань та забезпечення успішного їх завершення; здійснення предметної діяльності за допомогою індивідуального творчого потенціалу вчителя; самостійна постановка і вирішення значущих проблем. Це сприятиме підвищенню продуктивності праці усіх суб'єктів навчально-виховного процесу школи.

Зазначені аспекти не вирішують всіх питань окресленої у дослідженні проблеми. Тому перспективними напрямками роботи вважаємо відбір методів, форм та прийомів підвищення рівня комунікативно-діяльній компетентності, вдосконалення її у вчителів-класних керівників, у керівного складу школи тощо.

Список літератури:

1. Ковальчук З. Я. Психологічний аналіз міжособистісної взаємодії вчителя із старшокласниками: Монографія / – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 160с.
2. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. – Київ: Світлич, 2013. – 208с.
3. Флерковська О. В. Школа самовдосконалення: «Повір у себе»: методичний посібник. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек». 2014. – 104с.

4. Шопіна М. О. Розвиток творчого потенціалу дітей шкільного віку: Науково-методичний посібник. – Луганськ: СПД, 2010. – 92с.

Reference:

1. Kovalchuk Z. Ya. (2008) *Psykhologichnyi analiz mizhosobystisnoi vzaiemodii vchytelia iz starshoklasnykamy: Monohrafiia* [Psychological analysis of the interpersonal interaction of a teacher and senior pupils: Monograph] / – Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrish-nikh sprav,. – 160s.

2. Lutsenko I. O. (2013) *Dytyna i doroslyi: vchymosia spilkuvatys.* [A child and adult: learn to communicate.] *Hotuiemosia do mov-lennievoho spilkuвання z doshkilnykamy.* – Kyiv: Svitych,. – 208s.

3. Flerkovska O. V. (2014) *Shkola samovdoskonalennia: «Povir u sebe»: metodychnyi posibnyk.* [School of Self-Improvement: "Believe in Yourself": a methodical manual]– Chernivtsi: Vydavnychiy dim «Bukrek».. – 104s.

4. Shopina M. O. (2010) *Rozvytok tvorchoho potentsialu ditei shkilnoho viku: Naukovo-metodychnyi posibnyk.* [Development of creative potential of school-age children: Scientific and methodical manual]– Luhansk: SPD.. – 92s.

Стаття надійшла до редколегії: 13.09.2017